

BESKYDY. Pohled ze zimního výstupu na dva sousedící vrcholy Skalka (910 m n.m) a Velký Polom (1067 m n.m.), součásti hraničního hřebene se Slovenskem. Dorota Havlíková snímek pořídila v Mos-tech u Jablunkova poslední poledne roku 2024, kdy krajina byla sněhem jen poprášena.

NEŽ PŘIŠLO JARO DO BESKYD

(VZPOMÍNKY NA PARTYZÁNY Z PŘELOMU LET 1944/1945)

JAROMÍR ŠLOSAR

Už je po představení
Už doštěkali dobrmani
Achtung Achtung
Odpoledne na Morávce: Sejdeme se na oprátce
Pro všechny zdarma
Že pak neusneš?
Že budeš křičet ze spaní?
Slibujeme zážitek na celý život
Maminka si ke mně sedla na postel
vzpomíná stará paní
Ach Bože Můj Travný
(Jaromír Šlosar: Gorolina, beskydská poema)

Letitý kamarád slaví šedesátku, ve frýdeckém Čtyřlístku, posadil mě vedle svojí maminky. Kde jsou ty časy, kdy jsem k vám za Jendou chodíval, pomyslím si. Stará paní si mě zvědavě prohlíží. Jenda jí napovídá, to je Jaromír. Jaromírku, já jsem tě nepoznala! – Však je to roků... Hned si ale vybavuje, jak moje babička pekla koláče; koláče a cukroví.

Marta Duží, tak se kamarádova maminka jmenuje,

pochází z Morávky. Jenda mně párkrát vypravoval, jak jeho mamka a další holky z osady Lipový za války sbíraly borůvky pro Němce; tak hajný přikázal. Stalo se třeba, že u plných plechovek od povidel vyhřívala se zmije. Honem za fořtem. Co měl s holkami dělat...? Že pro borůvky pošle adjunkta.

Teď, na Jendově šedesátce, přímo od kamarádovy maminky vyslechnu svědectví, jak Němci popravovali místního horala, který pomáhal partyzánům. Věšeli ho. Pro výstrahu. Všichni Morávčané museli přihlížet. Marta měla patnáct roků. Najednou taková zvrácenost! Po této podívané nemohla usnout. Maminka si k ní sedla na pelest. Kdesi v horách zůstala vypálená chalupa a pár místních skončilo v nacistických lágrech.

V druhé půlce 80. let minulého století pro ostravské studio Československého rozhlasu připravuju pořad o partyzánech v Beskydech. Stejně jako třeba rys ostrovid, lovecké chaty a Lysá hora zapadají do mé představy beskydského cyklu.

Telefonuju do Prahy Miroslavu Ivanovovi; o zdejších partyzánech napsal přesvědčivou literaturu faktu, příběh Akce Tetřev. Druhou světovou válkou by se možná vůbec nezabýval, ale když mu bylo třináct, po atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha zatkli a zastřelili jeho tatínka. Jako spisovatel cítil morální povinnost vyrovnat se s tím psaním.

Spisovatele Ivanova mám rád

i pro knížky Martova pole, Podivuhodné příběhy a Kdy umírá vojevůdce. K tématu beskydských partyzánů si představuju rozhovor se spisovatelem.

Co byste natáčil se mnou, vymlouvá se, na Starých Hamrech, v osadě Velké, žije Karel Karas. Ze své partyzánské minulosti nikdy neměl žádné výhody. Dneska svůj příběh vypráví školákům. Ivanova nepřesvědčím. Nerad měním svoje představy...

Tak tedy Karas. Lidé pod horami se znají. Vědí, že Karas jezdí ve volze s jelenem a rád si vypije se starými lesníky. Také oni sehráli roli v partyzánské historii Beskyd.

I v době bez mobilních telefonů se s Karlem Karasem brzy potkáme. Mám rád hory, a tak pro mě není problém navštívit ho u něj doma. Teď se mi vybavuje vlečka se dřevem, Karas na mě volá, že se mi bude věnovat, jen co fúru doveze na dvůr. Měl i tehdy něco vypíto...? Později si říkám, že zapíjel to zlé, co v životě zažil. Na lesních cestách je ve své volze v bezpečí.

Teprve za pár let se dozvím, že pocházel z nuzných poměrů na Beskydě, ze samé hranice Moravy se Slovenskem. Co je na tom pravdy, že před nástupem do vězení za zlodějnou utekl k partyzánům...? I to se povídá. Jestli je to tak, pak odčinil svoje viny.

Teď už má na mě čas. Jsem u Karasů doma. Nejprve s manželkou žili v dědině, ve Starých Hamrech. Na Velkém si domek postavili. Líbilo se jim tu, a pak, na podzim ve čtyřiačtyřicátém, ho kilometr odsud vysadili z ruského letadla padákem. Spolu s kamarády dosedli na kraji lesa; dva padáky zůstaly zamotané ve smrkových korunách. Naproti žili dřevaři. Ti jim pomohli s proviantem a šli s nimi až nad Javořinku. Ve vlastním zájmu ještě stáhli ze stromů padáky.

Partyzánská skupina kapitána Niščimenka

v Beskydech plnila zpravodajské úkoly. Když mj. zmapovala německá opevnění důležitých objektů na Ostravsku, jejím posláním bylo doručit mapy do Koněvova štábu ve východní Haliči. Provedením byla pověřena trojice partyzánů. Jedním z nich byl Karel Karas. Čekala je cesta karpatským obloukem z Beskyd až kamsi za Poloniny.

Úkol byl splněn, aniž by se s maršálem Koněvem setkali. Nikdo se s nimi nijak nevybavoval, čekala je stejná cesta domů. Problémy nastaly, když je legitimovala vojenská policie. To by mohl říct každý, že je partyzán. A tak zpátky do Koněvova štábu. Pěšky už je nikam neposílali. V noci poletí letadlem do Beskyd. Už během letu se Karel Karas dozvěděl, že Němci ví o tom, co dělá, a část jeho rodiny skončila v koncentračním táboře.

Nikdy už nezjistíme, jak se Karel Karas k partyzánům dostal. Z jeho vyprávění však zaznívá, že v Niščimenkově skupině mu dlouho nedůvěřovali. Nedůvěry se týká i následující příběh.

Javořinka se v mém rozhovoru s Karasem objevuje podruhé. Partyzáni se tam skrývali u Chlopčikových. Nejspíš je svou přítomností nechtěli ohrožovat, a tak odešli do hory Kamenité. (Beskydy mám prochozené, ale Kamenité mi nic neříká. Znáám ale Kamenitý...) Ať už na Kamenité, nebo na Kamenitým, bezpečně se cítili jen v hustém smrči. O chatě Niščimenko nechtěl ani slyšet.

Teď to přijde. Karas se potlouká kolem úkrytu a najednou chlap! Jasně, že nic neprozradil. Je dřevařem a v horách žije. Ale to už za nimi stál Vašek (Vasil) Mohorita, který Karase stále sledoval, nevěřil mu, třebaže byl pod partyzánskou přísahou. Co kdyby utekl...? No a ten cizí chlap se jmenoval Matula. Takové bylo první setkání zpravodajců s partyzány z anglického výsadku Wolfram. (Wolfram měl za úkol organizovat partyzánský boj v Beskydech. Jeho velitelem byl kapitán Otisk.)

Když jsem si později povídal se spisovatelem Miroslavem Ivanovem, právě přítomnost tří partyzánských oddílů v jedněch horách na podzim a v zimě 1944/45 ho fascinovala. A dodává, všichni táhli za jeden provaz! O dvou skupinách už něco víme. Tou třetí byl oddíl, později přímo Partyzánská brigáda Jana Žižky, pod velením Janka Ušiaka. Co si budeme namlouvat, v tak velkém uskupení se ztratí ne jeden lump.

...
Smrk jako Smrt
jak rýmuje se?
Jozefka z Lubna tam zabíli
zbojníka Anglána
pro hrst říšských marek
...
(Gorolina, beskydská poema)

Nenapsal bych tyto verše, nebýt skutečnosti, že jistý Kotačka z Partyzánské brigády Jana Žižky dostal zálusk na slušnou hoto-vost Josefa Bierského z Wolfram. Anglický výsadek byl vybaven jak librami, tak říšskou měnou. Využil situace – nebudu ji popisovat, věrně o ní referuje Ivanov v Akci Tetřev – a Bierského zastřelil. Pomníček, který tragédii připomíná, je skrytý v lese pod loveckou chatou Hubertkou v masívu Smrku.

Zaujal mě moment, o kterém mi vyprávěl Karas. Po více než čtyřiceti letech to znělo stejně přesvědčivě, jako v čase Bierského vraždy. Partyzáni nerozlišovali, jestli je jejich druh z anglického výsadku nebo ze sovětského či přišel po svých ze Slovenska. Tak dlouho by pátrali po vrahovi kamaráda, až by ho našli a partyzánským soudem odsoudili. Tak se stalo i v Kotačkově případě, dostal provaz.

Slovensko v silových poliach veľmoci

PAVOL JANÍK

Krajina pod Tatrami aj s odstupom desaťročí a napriek členstvu v Európskej únii (EÚ) a Severoatlantickej aliancii (NATO) doteraz zostala v podstate neznámym štátom. Slovensko (po anglicky Slovakia) si najčastejšie mylia so Slovinskom (po anglicky Slovenia). Nemožno sa tomu čudovať ani vzhľadom na niektoré subjektívne faktory. Napríklad americká ministerka zahraničia Madeleine Albrightová, pôvodným menom Marie Jana Korbelová, označila Slovensko za čiernu dieru.

Prvý šéf slovenskej diplomacie Milan Kňažko sa síce usiloval o vstup do NATO, ale na úrovni svojho osobnostného rozhladu verejne v mé-

diách na priamu otázku odpovedal, že nevie, čo táto skratka znamená. Tak mu to pripomeňme – North Atlantic Treaty Organization (Organizácia Severoatlantickej zmluvy).

Tento dnes už bývalý politik sa naďalej naivne domnieva, že medzi spojencami neexistuje mocenské, ekonomické i spravodajské súperenie. Preto tvrdí, že na Slovensku, či proti Slovensku nemôžu pôsobiť agenti spriatelенých krajín.

Keď nášho súčasného premiéra Roberta Fica prestalo baviť stupňujúce sa sebapoškodzovanie členských štátov EÚ, ako aj nekonečná drzosť i bezbrehá požadovačnosť ukrajinského lídra, ktorý už – mimochodom

– dlhší čas podľa tamojšej ústavy nie je legitímnym prezidentom, tak sa suverénna slovenská politika odrazu stala vážnou témou na domácej i medzinárodnej scéne.

Aktuálna situácia nevdojak potvrdzuje, že je lepšie byť suverénnym partnerom, ktorý má svoju váhu a vlastné záujmy, ako byť spojencom v bezváhovom stave, teda byť neplnoprávnou entitou, ktorá nemá rovnaké práva v porovnaní s inými krajinami. Historická skúsenosť nás dostatočne poučila, že pri riešení konfliktných situácií sa kompromisy dosahujú rešpektovaním protivníka aj na úkor bezváhového, čiže bezvýznamného spojenca.

PROPADÁKEM Z BIOGRAFŮ ZKAZILA ČT SVÝM PLÁTCŮM NOVOROČNÍ VEČER

JAROSLAV KOJZAR

Na Nový rok televize obyčejně na hlavní večerní program zařazuje film, který má oslovit celý národ a dodat mu jisté sebevědomí do nastávajících 365 dnů. Ne tak ovšem Česká televize. Ostatní hlavní televizní stanice nezůstaly sice pozadu, ale přece jen nás neškolily. Kromě TV NOVA jsme se tak pouze zamerikanizovali. ČT však tomu všemu dala směr a obrazně řečeno vysoko zvedla prapor. Mohl bych napsat – nenávisťi.

Budeme muset přechkat školení ve stylu nějakého modifikovaného A-I-1 rozšířeného o příklad *pseudohrdinství*, vlastně vraždění a zlodějny. Že by šlo o návod, jak se v roce 2025 vypořádat nejen se STACÍLO!, či s levicí vůbec, nebo se všemi odpůrci současného bruselsky zbarveného režimu včetně SPD a babišovců?

Na obrazovce se tak ocitl film *Bratři*, který nebyl právě hitem našich kin a návštěvností se netěšil. Zato dostal o to více cen, a to je třeba zúročit. Proto autoři věnovali hodně péče, aby z vrahů udělali hrdiny.

Podobně filmovala Leni Riefenstahlová

Zkušenosti tu byly. V minulém století mohli naši předci obdivovat v Říši natočené filmy o tom, jaký je Adolf Hitler. Usměvavý, bez jakékoli vady, milující děti, vlastenec, nekuřák, abstinent, střídmyí..., prostě příkladný. Dobře to uměla natočit Leni Riefenstahlová.

Také v protektorátu se našli lidé ochotní přemalovávat skutečnost a vyvolávat nenávisť. Nebyli to neznámí lidé. Naopak. Jmenujme některé: Jakub Deml, Jan Zahradníček, Václav Renč, Jaroslav Durych, režisér Václav Binovec (jinak tvůrce filmu *Madla zpívá Evropě*) či herečky Zdena Kařková, Betty Tolarová a vlastně i Lída Baarová, herci Karel Postránecký či Čeněk Šlégl a další. Ani na vstřícnost Jára Kohouta bych neměl zapomenout. Dnes je *hrdina*, hodí se do party.

Byly ovšem i filmy, které udávaly směr k jednání a naznačovaly cíle státu. Podle nich se také opravdu jednalo. Stačí si prolistovat některé číslo *Árijského boje* anebo nacistického *Stürmera*.

I čeští filmaři točili o „hnusných židech“

V roce 1940 byl natočen film *Žid Süs* – režisér Veit Harlan, jenž ukázal, proč údajně *musely* být přijaty *Norimberské zákony* a který předznamenal *Endlösung, konečné řešení*. Netrvalo dlouho a byly tu Birkenau (Březinka), pojízdná plynová auta v Treblince, schody smrti v Mauthausenu, Terezín a Buchenwald. Harlana část naší smetánky uvítala dokonce s nadšením v Praze.

Ostatně, ani v českém filmu jsme nezůstali pozadu. Film tří režisérů (Šlégl, Buriana a Broma) *Ulice zpívá* je tomuto trendu poplatná. I tady jsme měli svého *hnusného Žida*.

Není film *Bratři* vlastně něco podobného, i když se jedná o jinou dobu, jiné situace a jiná řešení? Také v něm se z vražedné cesty mašinovské skupiny obratem ruky dělá boj za svobodu, za cíle hodné polibků, plný dobrodružství, *hrdinství* a adrenalinu. Kam se proti nim hrabe starý otec Mašin i s Morávkem, Julius Fučík či generál Luža, anebo třeba radista Potůček!

Vím ovšem, že v podobném duchu se již nic v Evropě nebude opakovat. Jenže nebude? Když už se to opakovalo v Bosně a Hercegovině řadu let poté?

Filmový dokument o Zuzaně Čaputové

BOHUMÍR ŠTĚDRŮ

Kyvadlový politický pohyb je obvyklý ve všech zemích a ve Slovenské republice ho můžeme pozorovat v krystalicky čisté podobě. Dávné časy, kdy Slovensko představovalo efektivně seřízený autoritativní systém, který promyšleně zeslaboval a někdy i zcela neutralizoval politické i administrativní tlaky z Moskvy a Prahy, jsou dalekou minulostí.

Tento sofistikovaný systém se po roce 1990 rozpadl a jednotlivé subsystémy, řízené agresivními alfa samci, mimořádně energicky v jihoevropském stylu bojují mezi sebou, velmi často i zcela v rozporu se zásadami právního státu.

Uvedený permanentní politický boj demonstruje filmový dokument Marka Šulíka *Prezidentka*. Pozorný divák v něm může sledovat pět let turbulentního dění kolem šarmantní a hezké ženy Zuzany Čaputové. Slovensko-český snímek dlouhý 109 minut měl premiéru 14. listopadu 2024.

V roce 2019 se stala Zuzana Čaputová prezidentkou Slovenska a během jejího funkčního období mapuje Marek Šulík všechny zásadní události, ke kterým patří ruská agrese na Ukrajině, úsměvně chaotické chování Igora Matoviče, urážlivé a protiprávní chování profesionálních protivníků Zuzany Čaputové, předčasné volby, krize vládní koalice až po unavené rozhodnutí znovu nekandidovat.

Na rozdíl od podobných filmů, např. filmu o Margaret Thatcherové, zahrnuje analyzovaný film jen velmi malou část života Zuzany Čaputové. Tím do jisté míry diváka ochuzuje o další fakta, protože obvykle kdo nezná minulost, nechápe existující přítomnost.

Divák tak může sledovat nacvičování projevů, volbu vhodného slova či stylistického spojení v připravovaném projevu, komunikaci s dcerou ve věci venčení psa a špatné zprávy z rodinného prostředí.

Filmové záběry prozrazují, že pěkná a přitažlivá Zuzana Čaputová není politikem a nemá politický talent: není schopna vytvořit vlastní lobbistickou skupinu, která by bojovala za její zájmy a politickou koncepci, vytvářela problémy politickým protivníkům (včetně vytvoření nového Výboru pro vyšetřování nedemokratické činnosti), energicky prosazovala dojednanou politickou strategii a pozitivně ve svůj prospěch ovlivňovala velmi proměnlivé veřejné mínění.

Povrchně koncipovaný scénář nás provádí nejružnějšími, zcela nedůležitými situacemi a není schopen zařadit fakta a události do těch souvislostí, do nichž objektivně patří. Filmu zcela chybí i elementární ekonomické úvahy a rozbor.

Závěr není pro zkušeného diváka překvapující; velmi vyčerpaná Zuzana Čaputová se rozhodne nekandidovat.

Nový film lze doporučit politikům, manažerům a zejména posluchačům vysokých škol pro předmět Politický marketing.

NOVOROČENKU naši redakci z USA poslal Milan Kohout, česko-americký performer, akční umělec, spisovatel, vysokoškolský pedagog, signatář Charty 77. V angažované tvorbě kritizuje kapitalismus, americkou ekonomiku, ropnou politiku, náboženství a mediální manipulace.

BESKYDY. Pod Velkým Sošovem. Vrchol (885 m n.m.) se zvedá v oblasti hraničního pásma s Polskem. Česká část leží v katastru obce Nýdek na území okresu Frýdek-Místek, polská v okrese Cieszyn. Foto: Dorota Havlíková

U 1. československé partyzánské brigády Jana Žižky

zmíním konec Janka Ušiaka; v mnohém mi totiž připomíná osud zbojníků Ondráše i Jánošíka. Zrada domnělého kamaráda přivedla na kněhyňskou schůzku partyzánů s odbojáři oddíl SS jagdkomanda. V přestřelce byl Janko Ušiak zraněn a přes Horní Bečvu dopraven do domu řezníka Machandra na horní Čeladné. Stejný zrádce se tu objeví podruhé, Ušiak stále nic netuší. Když se k chalupě blíží ese-sáci, legendární velitel spáchá sebevraždu. Zastřelí se. Machandrovi, u nichž našel azyl, jsou před domem oběšeni.

Najednou Karas řekne, tak zajedeme za Řezníčkem z Wolf-ramu, nejkratší cestou, přes Břestový na Podolánky a pak z Čeladné zkratkou do Kunčic pod Ondřejníkem. Za Karasovým kamarádem jedeme jako po partyzánských stezkách.

Než jsme se vydali na cestu, párkrát jsme si připili panáky vodky. Třeba bude Karel Karas ještě sdílnější... Zajímá mě třeba, za jakých okolností zemřela krásná německá konfi-dentka. Velitelé rozhodli, že z hor se nemůže vrátit. Chovám se trochu jako bulvární novinář, přitom ještě několik let schází ke *svobodnému bulváru*. Stejně se nic nedozvím. Karas nic neprozradí. Mlčí jako..., zkrátka jako partyzán.

Řezníček žije v jedné z posledních kunčických chalup; nad kopečkem už je Frenštát. Tak tady, v holubníku, kousek za linií, která obklíčovala radhošské Beskydy, Wolfram přečkal operaci wehrmachtu a nacistické policie proti partyzánům v Beskydech. S požehnáním K. H. Franka akce nesla název Tetřev.

Čtu si v Řezníčkově válečném deníku,

čtu jeho strojopis. Jako bych četl Ivanovovu knížku. Jako by jeden od druhého opisoval. Některé momenty si navždy zapamatuju.

Vladimír se svým strýcem ve Skalici dláždí cestu. Do Kun-čic se už nevrátí, uteče do Polska. U Krakova se z dobrovol-níků formuje Svobodova armáda. Když tam přijde, nikoho už nenajde. Ale houfují se další. Před postupujícím wehrmach-tem prchají karpatským obloukem. Ne, za Ludvíkem Svobo-dou nedojdou, čeká je internační tábor v Rumunsku a loď Besarabia. Pak Bospor a Dardanely, Středozemní moře a Francie.

Řezníček je vojákem. Francouzi prchají a Češi brání Magi-notovu linií. Řekne mi, že byl velitelem minometného roje a minometčíkem byl ještě dva roky v Anglii. V Londýně se rozhodne o jeho dalším osudu. Absolvuje školení a výcvik pro boj s nepřítelem. Jako bych v deníku viděl scény z ak-čního filmu. Co ho čeká? Let černým Halifaxem přes italské Bari do Beskyd.

Hned po seskoku kdesi nad Morávkou výsadek přijde o radistu. Spojení s Londýnem je ztraceno. Anglie pomocnou ruku nepodá. Když po válce přijdou k tankové brigádě, všichni se diví: Vy ještě žijete?!

Zatím je čeká nevldný podzim 1944 v Beskydech. Sloven-sko žije povstáním a Němci důkladně uzavřeli hranice se Slovenským štátem. Nadcházející zima bude drsná. Jenom ji přežít je hrdinstvím. Vladimír Řezníček několikrát zopakuje, *ale měli jsme štěstí*.

Štěstí chodí po horách. Karel Karas s Niščimenkovými zpravodajci jsou schovaní na půdě roubené chalupy u Duch-lebných v osadě Skala. Je kousek pod hraničním hřebenem. Když vyjdeš z lesa po žluté turistické značce, hned narazíš na Duchlebné. Mnohokrát jsem kolem nich procházel, když

jsem pod horami U Liskov navštěvoval skvělou vypravěčku Maryšku Liskovou.

Partyzáni jsou u Duchlebných

a před domem slyší ruštinu. Třebaže sami přišli z výcho-du, rodné řeči nedůvěřují. Co když jsou to Vlasovci...? 20. dubna 1945, jak zmiňuje nová publikace *Vysoká nad Kysu-cou*, Vlasovci vypálí deset usedlostí v osadě Semeteš a zastřelí jedenadvacet mužů! Odplata za vyhození cesty do povětří a jednoho mrtvého vojáka. Kdysi dávno v hospůdce U Hovjackého pod Smrčkem mi o masakru vyprávěl starý pan Brčica z Havířova, jeden z mužů, který řádění Vlasovců přežil. Tenkrát v hospodě měl slzy v očích. Píšu *řádění*, píšu *masakr*, ale jinak se to nazvat nedá. Nevím, kdy byli Nišči-menkovi partyzáni u Duchlebných, nicméně zůstali zticha pod šindelovou střechou chalupy.

Báli se všichni. Maryška Lisková mi vyprávěla, jak za ní přišel strýc Korduliak a požádal ji o pomoc. Řekl, že v jejich *letniku* (chlév s komůrkou vysoko v hoře; když se v létě měla otelit kráva, pastevci tam mohli přenocovat) je party-zán. Kdyby se to dozvěděli Němci, všechny by je pozabíjeli. Vylekalo ji to, přesto se strýce zeptala, co má udělat. – Pro větší plastičnost vyprávění monolog přepíšu z magnetofono-vého záznamu. Místní nářečí však přeložím do českého jazy-ka.

Musíme ho dostat pryč. – Kdyby tam šel on, tak chlapa by mohl „odflagnut“.

Já se ho též bojím.

Víš co, vezmi mu něco k jídlu, on je tam „hladný“. Jako že jdeš pro klestí a vezmeš mu mléko.

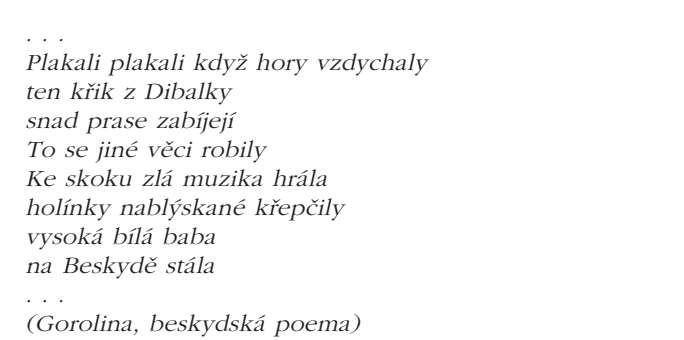
Chtě nechtě jsem tam šla. Byl velký, černý, zarostlý. Podá-la jsem mu mléko a kousek „osucha“. Pravím mu, „kušaj“. Polovinu mléka vypil hned. Nejdřív nepravil nic a já též nic. Potom pravil: „Smatříš, partyzan, partyzan...?“

„Toj, na, kušaj,“ potom tě zavedu k partyzánům. – On se najed a hned vstal, oblékl se a šel za mnou. Venku mě chy-til za rameno, a jdeme.

Bylo už k večeru, on s flintou, bála jsem se. V Kamenov-skej se svítilo. Gazdina otevřela. – „Verunka, vezmeš toho člověka k sobě, on hledá partyzány a nemůže je najít.“

Gazdina pravila, že nebude sbírat partyzány, že je ráda, že tu nejsou. Partyzáni že jsou u Lukeša. Tak jsem ji prosila, ať ho tam zavede.

Nakonec ho vpustila do jizby a potom ho k partyzánům zavedla.

opět jsou tu partyzáni kpt. Niščimenka a magnetofonový záznam z mých sběrů ústní lidové slovesnosti.

Bylo to u „Froliana“ (na Diblace). Poslali mě tam pro jalo-

vici, naše nebyla stelná. Kolem domu tam bylo plno lyží. Myslela jsem si, že jsou to turisti od „Jožka“. (hospůdka na hřebeni; pozn. aut.) *Někdy se tam zastavovali na čaj. Vevnitř byly tři stoly a kolem nich seděli. Jeden se jmenoval Vašek.* (Vasil Mohorita; pozn. aut.) *Hned se postavil a namířil na mě flintu. Bratránek mého manžela, též s nimi chodil, vyskočil a praštil ho do lokte. Vystřelilo to do povalu.*

Paní domácí skočila přede mě, napřáhla ruce a křičela: „Vašku, co děláš, vždyť to je moje nejlepší kamarádka!“ – „Ať je to, kdo chce,“ pravil,“ musím ji zastřelit, prozradí nás.“

„Proboha tě prosím, ona tě neprozradí, je to mého bratrán-ka žena; do školy jsme spolu chodily. Ona by to za nic ne-udělala.“ – A už plakala.

Pravím si: Proč jsem tu šla – pro smrt...?

Tak oni nakonec pravili, ať si k nim sednu ke stolu a pojím s nimi a popíju. Já jsem najezená dost – „všeckeho“.

Hanka mi pravila, že jsem se moc vylekala, ale že tam pořád nebývají. Jalůvku už doma neměla, ale byla u souse-da, a že mě tam zavede.

Prozradil je ale nějaký chlapec, který se k nim dostal. Němci přišli, vytloukli všecko. Čtrnáct dnů před koncem války! Hanka s Němci ještě poslední úterý v měsíci tancova-la u „Jožka“. Právilo se, že to s jedním táhne. A za čtrnáct dní už takovou robotu s nimi narobili.

Když děcka šla do školy, pravila, běžte se tam „hore“ podí-vat, propánaboha, tam se cosi hrozného robí. U Froliana pes štěká, husy škrekají, křiku je tam, pláče je tam, hotový konec světa. – Nějací chlapi tam zařezávají tele nebo husy, my jsme se hrozně vylekali.

Chlapí, co se u nás stavili, pravili, tam není třeba chodit, tam se jiné pořádky robí...

Hanka jim třikrát utekla. Možná, že „ten její“ ji tak nehlí-dal. Jednou ji dostihli psi, pak utekla na strom, ale pes ji našel a štěkal pod stromem hlavu nahoru. Potřetí ji dovekli do Bílé a nebylo jí pomoci. Odvezli ji na autě, plakala, ale Němci byli neoblomní, že konají svoji službu.

Na jaře 1945,

kdy už o konci války málokdo pochyboval, vyrostli noví partyzáni. Karel Karas mi vyprávěl, jak nějací „takypartyzáni“ na Lhotské doslova popravili dva kluky. Jen tak, bez důka-zů. Prý že spolupracovali s Němci. Bolest rodičů chlapců byla tak velká, že po válce opustili rodné hory a odešli do jesenického pohraničí. Dodnes na Lhotské zjara vykvétají narcisy jako připomínka dávných osadníků.

Jen pro zajímavost, pár kilometrů od česko-slovenské hra-nice koncem ledna 1945 ve Vysoké nad Kysucou vznikl par-tyzánský oddíl *Rodina*. ...*Oddiel vykonával bojovú a prie-skumnú činnosť. Okrem toho odhaľoval falošné skupiny, ktoré pod menom partizánov vykonávali krádeže a práve na Kysuciach boli rozšírené...* Byly to nelehké a složité časy.

Na jaře 1945 Wolfram už nebyl v Beskydech, ale působil na Brněnsku. Vladimír Řezníček dodává, že jaro bylo vese-lejší. Končí slovy: *V Beskydech proháněli Němci nás a u Brna jsme my proháněli Němce.*

Občas si kladu otázku, co partyzáni v Beskydech na pod-zim a v zimě 1944/1945 dokázali. – Přežili! Přežili složité podmínky v horách poznamenaných valašskou a pasekář-skou kolonizací, přežili drsnou beskydskou zimu.

A co dál? – Do Koněvova štábu doručili plány německého opevnění strategických míst na Ostravsku. A pak...? Musím chvíli přemýšlet...

Vánoční šupina z lysce

BOHUMILA SARNOVÁ

Rybí šupina – aneb letný zpětný pohled na právě uplynulé Vánoce. Když v roce 1959 vynalezl a vyrobil náš profesor chemie Otto Wichterle měkké kontaktní oční čočky, a ještě dříve v roce 1888 před ním německý oftalmolog Adolf Gaston Eugen Fick tzv. čočky tvrdé, tehdy vyrobené ze skla, nemohu se ubránit myšlence, co vlastně tyto dva vědce k takovému kroku přimělo. Jistě, zlepšení zraku, a to bez používání obtížných brýlí, které člověk neustále někde odkládá, hledá, v nejhorším případě si na ně sedne, nebo je nechtěně rozšlápne. Oběma jmenovaným mužům patří hluboká poklona.

Držím v ruce jednu rybí šupinu, prohlížím si ji ze všech stran. Nebyla snad ona tou vzácnou inspirací? Neříká se přece: “Má šupiny na očích”. Nebo:

“Konečně mu spadly z očí šupiny a prohlédl”.

Je to vlastně ode mne protimluv. Čočky se přece dávají do očí, aby lépe viděly, ne aby se musely kvůli vidění vyndávat, jako ty uvedené šupiny. Ale přirovnání k nim se mi prostě zalíbilo. Moje letošní rybí šupiny měly daleko jinou cestu a věřte, že jsem se s nimi tak trochu zapotila.

Vše započalo jako každoročně dnem „D“, tedy obstaráním vánočního kapra, 22. prosince.

V ten den vede naše cesta na místní sádky. Vyžádáme si „lysce“, tedy kapra téměř prostého šupin. Důvod je prostý. Jednak se nemusí až tolik pracovat na odstranění šupin, protože jsou jen na malých místech kapra. Druhým důvodem je silnější kůže, na které si moc rád pochutnává manžel.

Vše šlo doma na dřevěné desce k čistění a porcování ryby hladce a dle zavedených pravidel. Velká pohotovost byla okolo

odstranění žluče, neboť hrozí potřísnění mlíčí a jiker, a to by byl hořký malér. Jen připravená miska s mlékem by to napravila.

„Připrav talířek na šupiny!“ zavelel manžel. Vybíral ty extra velké, které budou podloženy každému stolujícímu při štědrovečerní večeři pod polévkový talíř. Přiznám se, nevím, kde se ta tradice vzala, odkud a odkdy se odvíjela. Ale u nás doma, když jsem byla malá, se přísně dodržovala. Rybí šupina v peněžence – rovná se – mít dostatek peněz po celý rok, s patřičnou dávkou štěstí. A tak bylo i letos, tak jako každý rok učiněno této zvyklosti za - dost.

Po slavnostní štědrovečerní večeři jsem sklízela se stolu. „Kde mám tu svou šupinu?“ otázal se nejstarší syn. Všichni jsme ji počali hledat. Bezvýsledně. Manžel rozhodl, ať mu tedy dám jinou. Strnula jsem. V záchvatu uklízení jsem plastové víčko se zbylými šupinami vyhodila do odpadkového koše. Netušila jsem ty následky a nebývalý zájem o šupiny, který nastane. Tajně jsem se ke koši přitočila a naštěstí víčko se šupinami jsem našla ne moc hluboko pod slupkami od cibule a jiných vyhozených „pokladů“.

Vydolovala jsem tři. Řádně jsem všechny umyla a syn dostal další šupinu. Na svátek Štěpána dorazila zbylá část rodiny. Jelikož mají na Štědrý den k bramborovému salátu vepřové a kuřecí řízky, jsou tudíž bez kapra a bez těch potřebných šupin. Manžel trval na tom, že musí také každý dostat pod talíř svou šupinu. Namítala jsem, že se to přece týká pouze štědrovečerní večeře.

Námítky byly marné. Zprvu jsem zpanikařila, protože jsem v návalu příprav svíčkové s knedlíky a polévky z vývaru zapomněla, kde ty zpropadené šupiny mám. Našla jsem je dobře uložené v malé skleničce. Ale ouha, byly tam jen dvě a já potřebo-

vala tři. No nic naplat, opět tajně jsem sáhla do své peněženky pro svou letošní šupinu s pomyšlením – snad se mě ty peníze budou držet alespoň částečně. Takže slavnostní oběd proběhl dle plánu, zvyklostí, s pochvalou a s konstatováním, že se mi ta svíčková vydařila. Po odjezdu návštěvy nastal nezvyklý klid, sklízení nádobí se stolu. Při odnášení talířů se na ubruse stolu zaskvěla jedna rybí šupina. Čípak asi byla? Nevím.

Starší syn, kterému jsem dala náhradní šupinu, s ní měl doma také jednu epizodu. Jeho přítelkyni, která k nám ze zdravotních důvodů nemohla přijet, jsme po synovi poslali dárky. Při rozbalování jednoho balíčku našla na okrasné vázačce přilepenou rybí šupinu. Syn zajásal, že je to určitě ta jeho původní a ztracená. Přítelkyně se zase domnívala, že jsme jí šupinu poslali pro štěstí. Nemohla jsem tu nepravost nechat bez reakce a vysvětlila, že šupina patří opravdu synovi, kterému se zřejmě přichytl na rukáv svetru a poté skončila na stužce u jejího balíčku.

Zajásala jsem při zjištění, že mi ještě jedna šupina zbyla. Právě ta, nalezená na ubruse stolu při sklízení talířů po svátečním obědě. Okamžitě jsem šupinu vyrovnala, vyhladila a vložila do malého igelitového uzavíratelného sáčku. Aby se zase neztratila, připevnila jsem sáček se šupinou magnetem na boční stranu ledničky. Až k nám přijedou, bude šupina její.

Rybí šupiny, Vánoce, rodinná sešlost, tradice a přání. Ať nám tedy ty šupiny zajistí tolik penízků, kolik jich má kapr – šupináč na svém kabátku. Věřte, nespočítáte je. Tak hezký vstup do nového roku a šťastný celý rok 2025.

Z Vysočiny srdečně zdraví autorka

Ten kopeček v mracích je Říp

Viděl jsem hory plné ledu,
však zpívat o nich nedovedu.

Jiskřily dálky nad hlavami
jak bledě modré drahokamy.

Jímala závrať při pohledu,
zpívat však o nich nedovedu.

Když ale vidím na obzoru
uprostřed kraje nízkou horu,

na nebi mráček běloskvoucí
- přestane srdce chvíli tlouci.

Oblaka letí v klasech zralých
a koně dupou po maštalích.

V panácích jsou už všude snopy
a svatý Jiří zvedá kopí,

aby je vrazil ve chřtán dračí,
a motýl spěchá po bodláčí;

a jako krůpěj na prstenu
třpytí se drobná kvítka rmenu.

Tu nemohu se vynadívat
a všechno ve mně začne zpívat,

zpívat i plakat. Maminko má,
jak je to hezké u nás doma!

* *

Připomenout si báseň národního umělce a nositele Nobelovy ceny za literaturu Jaroslava Seiferta **Hora Říp** nás přiměl Čechoameričan Charles Koubek. Elektronickou poštou nám doručil fotografii z letadla, kterým letěl z amerického Bostonu, kde trvale žije, do Prahy. Napsal: „Ten kopeček v mracích je Říp“.

PŘEČETLI JSME PŘES RAMENO

Slovenský pohľad od Vltavy

Neviem ako vy, ale my v okruhu mojich pražských priateľov často riešime problémy.

Zaoberáme sa americkými prezidentskými voľbami. Sme z toho na rozpakoch. Že by americký ľud nerešpektoval názory odborníkov z ČR? Nemožné, nevidané, neslýchané.

Mladá a krásna kandidátka nezvítazila. Ako u nás, konštatujeme. Tá naša bývalá favoritka je okrem toho v jednej osobe aj ekonómkou a političkou, matkou a manželkou. Svet je nespravodlivý.

Keď sme už pri Američanoch, tým sa veru nikdy nevyrovnáme. Mať prezidenta ako oni. Omilostí vlastného syna. Jeden deň kandidát na väzenie, druhý deň nevinný ako ľalia. A potom, že dosluhujúci prezident je starý, že nestačí. Vie on veľmi dobre, čo robí. Veď je Američan!

Milost' sem, milost' tam,

život ide ďalej. Čo povieť na toho Repina? pýta sa ďalší náš člen. Repin, Repin, kto to je? lovíme v pamäti. No predsa maliar, učili sme sa o ňom v ruštine (veru aj taký povinný predmet existoval na našich školách). Svitlo nám v hlave. Buď ticho! okríkli sme pamätníka. V terajšej situácii spomínaš Rusa? Chceš, aby nás obvinili z dezinformácií, zo šírenia poplašnej správy?

Všetko je jinak, smeje sa člověk s nebezpečně dobrou pamětí. Nedávno som o tom Repinovi čítal, že sa narodil neďaleko Charkova. Takže bol vlastne Ukrajinec a na jeho známy obraz Burlaci